

FELJTON

PROF. GAVIN D'COSTA O ŽIDOVIMA U NAUKU CRKVE Prijateljstva i ljubav mogu održati i katolike i Židove te biti svjetlo narodima (5/6)

Ovaj feljton naglašava kako je došlo do preobrazbe odnosa kršćana i Židova te aktualnom kršćansko-židovskom dijalogu i njegovim perspektivama. Bavi se međuodnosom kršćanstva i židovstva, teološkim i kulturalnim odrednicama međureligijskoga dijaloga u svjetlu deklaracije Nostra aetate te na taj način želi pridonijeti razvoju dijaloga Katoličke Crkve i židovstva.

27.12.2022. / 12:21 / Ivan Tašev

Zašto je Božji savez s Izabranim narodom neopoziv? Sudjeluju li Židovi svojim običajima danas u spasenju? Je li stvaranje države Izrael ispunjenje sna o obećanoj zemlji obećanja koje je Stvoritelj dao izabranom narodu? Što je to katolički cionizam? – neka su od pitanja i promišljanja na koja je odgovore pokušao ponuditi profesor katoličke teologije sa Sveučilišta u Bristolu dr. Gavin D'Costa. On je vrsni poznavatelj kršćansko-židovskih odnosa, na tu temu izdao je više knjiga. Bio je i savjetnik u Papinskom vijeću za međureligijski dijalog, a 1998. bio je gostujući profesor na Papinskom sveučilištu Gregoriana u Rimu. Rođen je u Keniji, došao je u Englesku 1968. i završio prvi stupanj engleskoga i teologije na Sveučilištu u Birminghamu, a doktorirao je na Cambridgeu.

Božja obećanja i darovi židovskome narodu su neopozivi

Što je temelj suvremene katoličke doktrine prema židovskome narodu?

PROF. D'COSTA: Glavna pozitivna učenja nalaze se kod sv. Pavla, u poslanici Rimljanima, poglavljima 9–11. Katolička Crkva ne može izmišljati doktrine, ali mora objasniti objavu. Događaj holokausta pozvao

je kršćane na dubinsko preispitivanje. Njemačka je imala duboke kršćanske korijene. Papa Ivan XXIII. bio je zabrinut što je tradicija koja je tvrdila da je Bog Židove prokleo i odbacio stvorila antižidovske osjećaje. To je bio argument francuskoga povjesničara Julesa Isaaca. Nijedna središnja doktrina Crkve nije zahtijevala „promjenu“, ali „optužba za bogoubojstvo“, kako su je nazivali, morala se riješiti. Pavlova poslanica Rimljanima bila je ključna za ponovno promišljanje. Rimljanima 11, 29 često se citira u službenim katoličkim učenjima kako za vrijeme tako i nakon Drugoga vatikanskog koncila (1963.-1965.).

Učenja
Koncila
mogu se
sažeti ovako:

1. Božja
obećanja i
darovi
židovskome
narodu su
neopozivi
(Rim 11, 29).
To znači da
Bog voli
židovski

narod, „izabranike“, i ima svrhu i plan za njih u svijetu. Neće odustati od svoje vjernosti i ljubavi.

2. Gledište da su Židovi prokleti zbog odbacivanja i Kristove smrti je odbačeno. To nikada nije bio dio učiteljstva Crkve. To odbijanje nalazi se u Deklaraciji Drugoga vatikanskoga koncila *Nostra aetate*, br. 4. Svakako, Židovi su bili svjedočili Isusovoj smrti, ali ne mogu svi Židovi tada ili sada biti optuženi ili prikazani kao prokleti i krivci. Iz toga će kasnije mnogo toga slijediti. Ako nisu prokleti i odbačeni, ne može se reći da je njihov savez zastario.

3. Katolička Crkva u kasnijim je učenjima odbacila ono što se naziva „model dvaju saveza“: postoji jedan savez za Židove (judaizam) i jedan savez za pogane (Crkvu). To bi imalo problematične implikacije. To bi bilo u suprotnosti sa sljedećim utvrđenim doktrinama: da je Bog došao spasiti sve ljude kroz Krista; da je sve spasenje od Krista; da je ispunjenje Božjega

djelovanja kroz njegov židovski narod u povijesti Staroga zavjeta pozivanje pogana da budu dio toga saveza. Crkva je mjesto gdje se Židovi i pogani okupljaju kako bi slijedili židovskoga mesiju.

Dakle, imamo napetost s kojom se moramo nositi: Crkva ne djeluje neovisno o savezu sa židovskim narodom, ali niti zamjenjuje židovski narod kao „Božji“ narod. Na početku smo dugoga puta.

Postoji gesta prema novom i najvažnijem pitanju: nužnosti razumijevanja Crkve sastavljene od Crkve pogana i Crkve obrezanja. To je pitanje o kojem ćemo u budućnosti još mnogo čuti. Zašto? Zato što logika prihvaćanja židovskih običaja i molitava zahtijeva da preispitamo načine na koje židovski identitet u Crkvi postaje važan dio crkvene prirode.

Pronaći tragove Božje ljubavi prema židovskom narodu

Spomenuli ste Deklaraciju Nostra aetate, ali postoje i brojni drugi crkveni dokumenti i izjave, teološka razmišljanja i intervencije više papa koje nastoji ublažiti dugogodišnji antagonizam između katolika i Židova. Koji biste izvor Vi preporučili za čitanje i proučavanje i u čemu vidite njegovu vrijednost?

PROF. D'COSTA: Ključni dokumenti Drugoga vatikanskoga koncila su Dogmatska konstitucija o Crkvi (1964.), paragrafi 14–16 [Lumen gentium] i Deklaracija o odnosu Crkve prema nekršćanima (1965.), paragraf 4 [Nostra aetate]. Nažalost, Lumen gentium se ponekad zanemaruje, jer je Nostra aetate preuzela sve naslovne priče! Jedini dokument koji bi svatko trebao pročitati bio bi dokument Povjerenstva za odnose sa židovstvom iz 2015. pod nazivom „Neopozivi su Božji darovi i poziv“ (Rim 11, 29). Podnaslov dokumenta jest: „Razmišljanje o teološkim pitanjima katoličko-židovskih odnosa u povodu 50. obljetnice Nostra aetate“. Zašto taj dokument? Budući da se odnosi na sve druge dokumente koje su iznjedrile institucije učiteljstva od 1964. godine. Dokument ocrtava povijest dijaloga koji se odvijao između Židova i katolika od 1964. godine. Ocrtava značajna postignuća i blagoslove toga dijaloga do 2015. godine. Ocrtava glavna pitanja koja tek treba razjasniti – i pokušava ih razjasniti. Imajte na umu, jasno daje do znanja da to nije autoritativan dokument sa snagom učiteljstva.

Najvažnije je sada utvrđeno učenje da su suvremeni rabinski judaizmi

nasljednici biblijskih obećanja iz Staroga zavjeta. Kada katolici žele znati kako Bog djeluje, prvo gledaju na Krista i njegovu Crkvu; ali sada se mogu osvrnuti i na židovsku religiju. Tamo će pronaći čitanja vlastitoga Svetoga pisma, Staroga zavjeta (koji Židovi nazivaju hebrejskom Biblijom), što bi moglo pomoći u produbljivanju katoličke vjere i naučiti kako ta posebna zajednica razumije Sveta pisma koja dijelimo. Tamo će pronaći tragove i oblik Božje ljubavi prema svome židovskom narodu i biti izazvani složenošću povijesti spasenja. Tamo će pronaći izazove u pogledu kršćanskoga ponašanja prema tim voljenim ljudima i moraju priznati da su neke teološke tradicije koje tvrde da Crkva zamjenjuje židovski narod – netočne. Ponavljam, ne postoji formalno prethodno učiteljstvo Crkve koje dovodi u pitanje taj proces.

DOCUMENTI ECCLESIALI 44

Commissione per i rapporti religiosi con l'ebraismo

«PERCHÉ I DONI E LA CHIAMATA DI DIO SONO IRREVOCABILI»

(Rm 11,29)

FDB

Odabrao bih dvije točke koje bih istaknuo u smislu neriješenih pitanja:

1. Prvo, je li Božja spasonosna milost prisutna u njegovom savezu sa židovskim narodom? Ako je judaizam savez sa živim Bogom, onda se postavlja to pitanje. Dokument na to pitanje odgovara „da“, ali također priznaje napetost koju taj odgovor stvara. Citiram iz br. 36: „Da su Židovi sudionici u Božjem spasenju teološki je neupitno, ali kako je to moguće bez izričitoga priznavanja Krista, jest i ostaje nedokučiva božanska misterija.“

Dvije stvari o toj izjavi. U dokumentu se koristi riječ „sudjeluje“. Ne iznosi hrabriju tvrdnju: Židovi su spašeni kroz judaizam ili da je judaizam sama po sebi spasonosna religija. Ono je zapravo nadahnuto ranijom tradicijom koja je bila prisutna kod Augustina i Tome Akvinskoga te Firentinskoga koncila – tri izvora su također navedena kao izvori koji sadrže antižidovske osjećaje! U ta tri izvora nalazimo shvaćanje da židovske prakse i molitve imaju kvazisakramentalni status. Oni su bili sredstvo komuniciranja živoga Božjega odnosa s njegovim narodom. Dodatna misao da su te molitve i prakse sada nevažeći očito je dovedena u pitanje, pod pretpostavkom da Židov djeluje u dobroj vjeri. Dakle, to je način da shvatimo kako židovski narod „sudjeluje“ u Božjem spasenju. Druga točka ove izjave jest zanimljiv potez odbacivanja vrlo tradicionalnoga odgovora na pitanje: Može li osoba koja umre ne upoznavši evanđelje bez svoje krivnje biti spašena? Odgovor koji je 1948. postavio nekadašnji Sveti ured u poznatom slučaju Feeney priznao je ideju implicitne vjere ili votum ecclesiae (implicitna želja za krštenjem u Crkvi) za one koji su iskreno tražili Boga – ali nisu znali za evanđelje. Dokument se ne oslanja na tu tradiciju. To je važno pitanje koje zahtijeva daljnja istraživanja.

2. Drugo, dokument se bavi pitanjem „misije“ (stavci 40–43). Kaže da razumije zašto su Židovi toliko osjetljivi na to pitanje budući da je misija značila iskorijenjivanje židovskoga identiteta – a time i likvidaciju židovskoga naroda. Rekao sam to dramatično jer je iskreno. Dokument kaže da posebna misija obraćanja Židova („institucionalna misija“) nije dio karaktera Crkve u prošlosti ili budućnosti. Mislim da je to pogrešno jer običnom čitatelju to nije povijesno točno. Terminologija korištena u dokumentu u ovom je slučaju vrlo specijalizirana! Dokument jasno kaže da „dijalog“ nije moguć bez „svjedoka“ tako da pojedinci koji sudjeluju u

dijalogu ne mogu izbjeći svjedočenje o onome za što vjeruju da je istina. Kaže da se svjedok također smatra dijelom misije. Taj pomalo zbunjujući dio postavlja možda više pitanja nego što daje odgovora.

Što je najzanimljivije, u tom dijelu također postoji gesta prema novom i najvažnijem pitanju: nužnosti razumijevanja Crkve sastavljene od Crkve pogana i Crkve obrezanja (43). To je pitanje o kojem ćemo u budućnosti još mnogo čuti. Zašto? Zato što logika prihvaćanja židovskih običaja i molitava (s očitim rezervama – katolici vjeruju da je Mesija došao; Židovi ne), zahtijeva da preispitamo načine na koje židovski identitet u Crkvi postaje važan dio crkvene prirode. To je bio slučaj s ranom Crkvom u kojoj je jeruzalemska zajednica poštovala židovske zakone, a one zajednice s poganima u Crkvi koja se širila nisu. A moglo se častiti i poštovati i jedno i drugo. Moramo se prisjetiti, Isus je bio Židov kao i njegova majka i učenici i prakticirali su sve te rituale i molitve unutar mesijanskoga horizonta.

Suvremeni će kršćani početi dublje cijeniti Bibliju, Stari i Novi zavjet, liturgiju i središnje doktrine Katoličke Crkve – jednom kada kršćanstvo vide kao židovsku mesijansku religiju koja proširuje savez na narode. Prihvaćanje tih židovskih korijena vraća vjernosti biblijskom svjedočenju.

Isusovim molitvama, postupcima i učenjima mora se dati židovski kontekst

Je li spojiva vjernost katoličkoj vjeri i poštivanje činjenice da svako spasenje dolazi od Isusa Krista koji je bio Židov? Mnogi to zaboravljaju... Kako te korijene našega Spasitelja danas prihvaća suvremeno kršćanstvo?

PROF. D'COSTA: Jasno, ono što sam rekao ranije pokazuje da su te dvije činjenice vrlo kompatibilne. Nijedno se ne može potisnuti ili zaboraviti bez narušavanja cjelovitosti evanđelja. Suvremeni će kršćani početi dublje cijeniti Bibliju, Stari i Novi zavjet, liturgiju i središnje doktrine Katoličke Crkve – jednom kada kršćanstvo vide kao židovsku mesijansku religiju koja proširuje savez na narode. Prihvaćanje tih židovskih korijena vraća vjernosti biblijskom svjedočenju.

Kada katolik svjedoči svoju vjeru i izražavaju vlastiti identitet, prihvaćaju li time i dio židovske kulture i vjere?

PROF. D'COSTA: Da. Počeo sam duboko cijeniti Stari zavjet i počeo uviđati veze između njih te radikalnu mesijansku preobrazbu Staroga u Novi. Ta preobrazba ne oslobađa Židova, već ga proširuje na mene, nežidova. Isto tako, Isusovim molitvama, postupcima i učenjima mora se dati taj židovski kontekst da bismo ih ispravno razumjeli. Papa Franjo nastavio je tradiciju koju je započeo papa Ivan XXIII. Franjo je rekao da je „unutar svakoga kršćanina Židov“. Prije toga papa Ivan Pavao II. rekao je za židovski narod da su „naša starija braća po Abrahamovoj vjeri“. A prije toga Ivan XXIII. rekao je židovskoj delegaciji „Ja sam Josip vaš brat“. Kao nežidovi, moglo bi se reći da postajemo duhovni Židovi. Mi nismo etnički Židovi. Uvijek postoji nova opasnost u takvom jeziku ako završi time da etnički Židovi još jednom iskorjenjuju valjanost i vrijednost židovskoga postojanja.

Obnova izraelskoga kraljevstva?

Vi govorite o katoličkome cionizmu i njega vidite kao primjer obećavajuće i konkretne paradigme za budući kršćansko-židovskoga dijaloga. Mnogima je taj pojam nepoznat, možete li ga pojasniti, što on znači?

PROF. D'COSTA: Koji su darovi i obećanja koje je Bog dao židovskome narodu? Pitanje zemlje središnje je za većinu židovskoga svijeta, dio

saveza. Ta je ista tema središnja za Stari zavjet. Nemoguće je čitati Stari zavjet bez uvida u tri teme koje se tiču zemlje.

Prvo, bilo je to bezuvjetno obećanje i dar, kako bi židovski narod mogao štovati Boga kao svjetlo narodima. Zemlja se ne daje kao odmaralište ili nekretnina. Ima obveze i zahtjeve prema ljudima.

Drugo, od Židova se zahtijevalo da prakticiraju pravdu i milosrđe nad zemljom, s obzirom na biblijskoga „stranca“. Ne mislim da su Palestinci stranci u zemlji. Kao i mnogi židovski cionisti, vjerujem da Palestinci moraju dobiti domovinu, u skladu s međunarodnim pravom i normama pravde. To bi mogla biti stvarnost ako je zajamčeno da se takva domovina neće koristiti kao baza za napad na Izrael. Žalosna je istina danas da bi to jamstvo bilo vrlo teško. Katolički cionizam ne može ni na koji način poniziti ili učiniti sekundarnim važnost zemlje za Palestince. Ali katolici mogu s pravom biti kritični i prema Palestincima i prema Židovima u pogledu razboritih i političkih odluka u sukobu.

Treće, Isus vidi obnovu izraelskoga kraljevstva u Djelima apostolskim 1, 6 kao dio Božjega plana. Ali Isus je jednako nepokolebljiv da nitko ne zna čas, čak ni Sin Čovječji ni anđeli. Stoga, afirmacija katoličkoga cionizma ne može povlačiti za sobom gledište da je moderni Izrael početak „posljednjih vremena“. Moglo bi biti. Moramo biti oprezni i pronicljivi. Nadalje, Levitski zakonik 18, 28 upozorava da će ljudi „biti ispljuvani“ ako budu neposlušni. To ne potkopava bezuvjetno obećanje, ali pokazuje da ne možemo nedvosmisleno čitati modernu povijest, ograničavajući moguća Božja djelovanja.

Katolički cionizam ne može ni na koji način poniziti ili učiniti sekundarnim važnost zemlje za Palestince. Ali katolici mogu s pravom biti kritični i prema Palestincima i prema Židovima u pogledu razboritih i političkih odluka u sukobu.

Katolički cionizam dio je otkrivanja objave

Je li katolički cionizam politički ili religijski fenomen?

PROF. D'COSTA: Katolički cionizam jest prepoznavanje obećanja zemlje kao teološke stvarnosti. To nije dio stvarne politike koja djeluje između zemalja i država. Sveta Stolica je 1993. potpisala Temeljni sporazum s Državom Izrael koji se temeljio na pravnome i diplomatskome priznanju.

Katolički cionizam drugačiji je korak. To je dio otkrivanja objave. On možda neće promijeniti stvarnost na terenu i možda će je učiniti još težom, ali Crkva je uvijek bila pozvana naviještati evanđelje. To je razlog postojanja Crkve. Politički pritisci su stvarni. Istočne Crkve, uključujući Crkve ujedinjene s Rimom i one koje to nisu, protive se tome potezu. Tome se protive i muslimanske zemlje koje okružuju Izrael. Obje skupine bile su uključene u opoziciju Nostra aetate na Drugome vatikanskome koncilu. Tom popisu treba dodati i katolike koji na ta zbivanja gledaju kao na dio europskoga kompleksa krivnje. Kao katolik, čovjek se treba zauzimati za dijalog sa svim tim skupinama i njihove brige ne mogu se jednostavno odbaciti.

Prijateljstva i ljubav mogu održati obje zajednice i biti svjetlo narodima. Moramo pokušati održati prijateljstvo usprkos različitim i često suprotstavljenim uvjerenjima.

Napetosti dovode do teških praktičnih problema

Podrška Izraelu i cionističkim pokretima često se veže s desnom političkom tradicijom i evangelicima. Imate li teološko objašnjenje za taj fenomen?

PROF. D'COSTA: To je duga priča koja počinje u Engleskoj s biblijskim prijevodom i komentaram, Scofield Reference Bible (1909./1925.). Utjecao je na mnoge britanske evangelike i bio je dio priče o potpori Ujedinjenoga Kraljevstva domovini u Izraelu. Scofieldova Biblija odnesena je u Sjedinjene Američke Države i uz njenu sliku Izraela kao obećane zemlje, odjeknula je kod mnogih koji su došli u Sjedinjene Američke Države kao zemlju meda i mlijeka. Također ga je potaknula popularna literatura koja govori o apokaliptičnom scenariju kraja vremena koji je zaokupio maštu američkih evangelika. Konačno, evangelici obično shvaćaju Bibliju doslovnije od katolika (a katolici su možda zanemarili tu vrstu čitanja). Ti čimbenici djelomično pomažu objasniti evangeličku potporu cionizmu. Katolički cionizam je suzdržaniji u svojim tvrdnjama.

Koje su postojeće teološke napetosti u kršćansko-židovskim odnosima? Možete li dati kratki uvid u ono što predstavlja glavne prepreke u tom dijalogu koji se vodi na razini Povjerenstva Svete Stolice za odnose sa židovstvom?

PROF. D'COSTA: Dvije su glavne napetosti. Jedno je pitanje misija o kojem sam već govorio. Uz to, postoji ozbiljna nelagoda među mnogim Židovima sa Židovima koji slijede Isusa. Tehnički gledano, oni su otpadnici. Dijalog katolika s judaizmom postaje težak ako katolici aktivno podržavaju židovske otpadnike. Zamislite Židove koji podržavaju otpadničku katoličku skupinu! Te napetosti dovode do nekih vrlo teških praktičnih problema. Crkva ne može odustati ni od jedne od tih briga.

Druga napetost jest oko spasonosne učinkovitosti judaizma, ili bolje rečeno njegovoga „sudjelovanja u Božjem spasenju“ dok se i dalje drži da je misterij kako se to može dogoditi bez eksplicitnoga znanja o Kristu. Židovi, razumljivo, osjećaju da u tim katoličkim tvrdnjama ima malo prikrivanja. To je učenje također posebno problematično za konzervativne i tradicionalističke katolike jer se čini da napušta središnji zahtjev evanđelja i crkvene tradicije. Teolozi se moraju pozabaviti tim – i mnogim drugim pitanjima.

Usred tih napetosti postoji toliko toga što obećava i što je najvažnije, prilika da se potaknu istinska i duboka prijateljstva puna poštovanja između Židova i katolika. Prijateljstva i ljubav mogu održati obje zajednice i biti svjetlo narodima. Moramo pokušati održati prijateljstvo usprkos različitim i često suprotstavljenim uvjerenjima.

—

Autor: Ivan Tašev, novinar Glasa Koncila (itasev@glas-koncila.hr)

* Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije. Dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena autora.

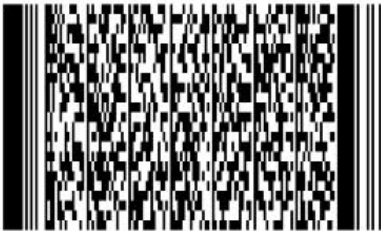

**HRVATSKI
KATOLIČKI
RADIO**

BUDI PRIJATELJ

*Skeniranjem koda podupirete naš rad
i prenosite svjetlo vjere.*

Ključne riječi: feljton judaizam katolici međureligijski dijalog židovi

Daljnje korištenje vijesti u medijima samo uz prethodno odobrenje izdavača.
Sva prava pridržana © 2018 - 2022 Hrvatska katolička mreža